

A TRADUCCIÓN ENTRE LINGUAS EN CONTACTO

[Recibido 17-12-10; aceptado 12-01-11]

GARCÍA DE TORO, Cristina. 2009. *La traducción entre lenguas en contacto. Catalán y Español*. Berna: Peter Lang. Col.: European University Studies, vol. 329, 2009. 182 páx. ISBN 978-3-03911-493-1.

No ámbito da traductoloxía é infrecuente a publicación de obras internacionais sobre linguas non estatais. A recente mais intensa implantación dos estudos de tradución e interpretación no sistema universitario español en todo o territorio favoreceu a emerxencia de novas liñas de investigación, entre elas, o estudo da tradución coas linguas minorizadas, presentada aquí co nome de tradución entre linguas en contacto. A partir da compilación de traballos anteriores da propia autora, repasa con acerto cuestións de relevo específicas deste tipo de tradución como o estudo da autotradución, o perfil do tradutor e o seu grao de bilingüismo, o proceso cognitivo da tradución ou a crítica e avaliación de traducións, mais desta volta inseridos nun marco común.

A obra estrutúrase en catro partes, a primeira delas introdutoria sobre cuestións sociolingüísticas que serven de marco teórico preliminar, unha segunda na que caracteriza a tradución entre catalán e español e, por último, senllas partes dedicadas á tradución administrativa e á literaria respectivamente, aínda que con tratamentos moi desiguais como veremos.

Para alicerzar esta nova liña vincúlanse os estudos de tradución coa sociolingüística, en necesaria simbiose para coñecer con detalle o contexto e as condicións nas que se traduce para ambas as linguas. Agora ben, a denominación acuñada para designar estes estudos e pola que parece optar, a xulgar polo título -tradución entre linguas en contacto- non nos parece a máis acaída, pois se para se referir á relación entre español e catalán utiliza termos como diglosia ou conflito, que evidencian o diferente status destas linguas, entendemos que na denominación da tradución entre elas cómpre igualmente visibilizar esa situación de desigualdade. O concepto «Linguas en contacto» pode ser aplicábel a políticas e situacións coma o federalismo lingüístico ou o multilingüismo institucional, nas que o conflito está neutralizado. En consecuencia, cremos que se puido ir máis aló na denominación, de xeito que o nome da tradución

entre estas dúas linguas aludise á condición de lingua minorizada do catalán con respecto ao español, o que refletiría de mellor maneira a situación, sen que por iso se caise en distincións de orde ideolóxica.

De feito, no capítulo 3, dedicado á procura dunha denominación desde a perspectiva traditolóxica, a autora pretende definir, dunha banda, o status de español e catalán con respecto a outras linguas e, doutra, o status delas. Para a primeira das tarefas na área véñense propondo etiquetas do tipo: linguas maternas ou primeiras linguas versus linguas B ou C. Para definir a relación entre ambas utilízanse denominacións como lingua principal fronte a lingua non principal. A autora avoga no texto pola denominación <tradución entre linguas A> que, como linguas en contacto, cremos que non explicita tampouco a diferente situación e usos do catalán e do español. Non é esta unha cuestión menor pois o desenvolvemento da tradución figura inserido nun proceso de normalización lingüística. Aínda que, en xustiza, cómpre subliñar que na construción do marco teórico se distingue convenientemente entre competencia tradutora e competencia bilingüe, así como comunidade de fala bilingüe e linguas en contacto.

A segunda parte do libro está dedicada á caracterización da tradución entre catalán e español: trátase dun percorrido no que vai tratando de modo sumario cuestións tan interesantes como a convivencia das linguas, a súa proximidade formal, o mercado laboral e o ensino, a direccionalidade ou a autotradución como reescritura. Merece especial mención un último capítulo dedicado ás perspectivas profesionais e de investigación deste par de linguas. Queda así bosquejado o contexto no que se produce e estuda a tradución entre catalán e español e moi ben apuntadas as novas perspectivas de investigación, entre as que salienta o estudo das novas modalidades de tradución. Só cabe lamentar o reducido espazo dedicado a esta parte e o seu escaso peso na obra, pouco máis de vinte páxinas. Esta brevidade seguramente levou a realizar una panorámica, ao noso ver, incompleta, na medida en que deixa atrás informacións necesarias como o grao de implantación do catalán en Valencia ou nas Illes Balears, non ofrece datos máis que da tradución editorial, sen discriminar ámbitos de traducións (literaria, ensaio, libro de texto etc.). Polo demais, lamentamos que non se utilizen datos actualizados (a referencia máis moderna é de 2006), o que resulta incoherente coa pretensión de nos amosar o mercado actual de tradución español-catalán. Quedan en todo caso sentadas as bases para futuros estudos máis demorados e actualizados sobre a tradución entre estas linguas.

Na terceira e cuarta parte do libro trátanse respectivamente dous dos ámbitos enunciados no capítulo anterior: o administrativo e o literario. O tratamento que ambos reciben é certamente desigual, se no primeiro incide en aspectos sociolingüísticos: o marco legal, a tradución na administración autonómica, a modernización da linguaxe administrativa e a Administración de Xustiza, na última parte do libro dedicada á tradución literaria baixa ao terreo da crítica

da tradución e, a partir dun aparello teórico construído seguindo os traballos de Baker e Hatim e Mason, analiza os problemas da tradución literaria no referido á oralidade e ás fraseoloxías e inclúe un estudo de caso. As conclusións que presenta sobre estratexias de tradución, en concreto sobre como resolver a tensión mantemento ou adaptación na tradución do nivel de formalidade, dos dialectos xeográficos e temporais, dos nomes propios ou dos aspectos culturais resultan de moito interese e afondan nos problemas da tradución de dúas linguas en contacto (e en conflito).

Mais non queremos deixar de sinalar algunhas carencias, especialmente no que atinxe aos capítulos dedicados á tradución administrativa. En primeiro lugar, sorprende que non se mencione a tradución realizada na Administración periférica do Estado (nin en Cataluña nin en Valencia, ou nas Illas Baleares), pois non se cita no apartado dedicado ao marco legal a tradución catalá das disposicións normativas estatais que por norma se vén realizando desde 1999, e obvia, en consecuencia, a publicación do suplemento catalán do BOE. Son escasas as referencias ao labor dos servizos lingüísticos, ao seu volume de traballo en tradución ou ás súas publicacións e ademais apenas ofrece información sobre os servizos lingüísticos administrativos de nivel autonómico e local, que contribuíron a través da tradución a configurar o modelo de lingua administrativa catalá. E, por último, ofrece unha interesante clasificación dos textos administrativos cataláns baseada nun artigo anterior publicado no seo do grupo GENTT que, se ben resulta de grande utilidade e cita de modo sumario os criterios que guiaron a súa elaboración, non explicita como se aplicaron estes criterios. Ademais, como antecedentes de tal clasificación cítanse as tipoloxías de orde filolóxica (Castellón) ou administrativa (MAP), pero óbvianse as elaboradas desde área de documentación igualmente interesantes (por exemplo Maciá 1998).

As principais eivas da obra derivanse da súa condición de compilación de traballos anteriores, en concreto sete dos doce capítulos que a conforman son reelaboracións, o que pexa o resultado do conxunto, que presenta datos desactualizados e tratamentos desiguais. Por exemplo, para a tradución administrativa elabórase unha panorámica de tipo sociolingüístico, que non figura no tratamento da tradución literaria. Abundando na mesma idea, nos capítulos dedicados á tradución literaria realízase un estudo de caso no que se afonda nas estratexias de tradución, sería de agradecer o mesmo tratamento nos capítulos dedicados á tradución administrativa, na que simplemente se alude á cuestión da modernización administrativa sen explicar en que consiste esta nin analizar as súas consecuencias no plano lingüístico.

En definitiva, estamos ante un traballo que focaliza a atención na tradución entre o español e o catalán e aborda os problemas da tradución entre linguas en contacto (e en conflito). E nese sentido, é unha obra valiosa que abre a vía para novas achegas sobre a tradución entre español e outras linguas

propias, pois enuncia as cuestións máis relevantes (perfil do tradutor, grao de bilingüismo, autotradución, direccionalidade, etc.). Estudos deste tipo son necesarios, responden ás novas realidades do Estado autonómico e elevan á categoría de obxecto de estudo internacional as cuestións relativas á tradución coas linguas minorizadas. Ese é o seu valor.

Iolanda Galanes
Universidade de Vigo
iolag@uvigo.es